

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

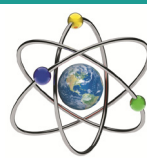
No9(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 584 sahifa,
2-sentyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Boshlang'ich ta'limda o'yin texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik ahamiyati	10
<i>Maxmudova Fotima Shamshidinovna, Murodjonova Shahzoda Elyor qizi</i>	
Turli tayyorgarlik darajasidagi nemis tili talabalarining kommunikativ kompetensiyasini differensial mashqlar orqali takomillashtirish	15
<i>Nafisaxon Nuriddinova Tolib qizi</i>	
Boshlang'ich sinf tabiiy fanlar ta'limida STEAM yondashuvining ilmiy-nazariy asoslari	19
<i>Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, G'ulomova Maryam Baxrom qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida yosh professor-o'qituvchilarning kasbiy moslashuvini mentorlik asosida boshqarish mexanizmlarini takomillashtirishning mazmuni	23
<i>Boybekova Farog'at Iskandarovna</i>	
Developing Prospective English Teachers' Pragmatic Interactional Competence Through a Hybrid Pedagogical Discourse Model.....	27
<i>Makhliyo Safarova</i>	
Boshlang'ich sinflarda topishmoqlarni o'rgatish metodikasi	33
<i>Pirmatova Ozodaxon Saparboyevna</i>	
Raqamli ta'lim muhitida individual yondashuv orqali talabalarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish ...	37
<i>Nurova Malika Abdusairovna</i>	
Informatika fanini o'qitishda o'quvchilarning media savodxonligini summativ baholash metodikasi	41
<i>Qodirova Dilnoza Abdusalim qizi</i>	
O'quv materiallarini tanlash va moslashtirishda kompetensiyaviy yondashuvning amaliy shakl, usul va vositalari	46
<i>Xabibullayeva Shoir Shukurillayevna</i>	
Autodesk 3ds Max muhitida maxscript asosida pluginlar yaratish texnologiyasi va ularning samaradorligini qiyosiy tahlil qilish.....	50
<i>Nizomov Sunnatilla Egamberdi o'g'li</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirish usullari va texnologiyalari.....	56
<i>Turdimuratov Baxtiyor Kurbonovich</i>	
Taekvondochilarda musobaqaoldi yuklamalarni me'yorlash.....	61
<i>Nasilloev Akobir Murodjon o'g'li</i>	
Globalashuv sharoitida turkiy davlatlar yoshlarida yot g'oyalarga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari	66
<i>Nazarova Dilfuza Xolmirzo qizi</i>	
Dual ta'limda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda fan dasturlari va pedagogik amaliyot mazmunini sinxronlashtirishning didaktik mexanizmi	71
<i>Umurov Zarif Latifboyevich</i>	
Система подготовки учащейся молодежи в Узбекистане к военной службе и современные организационно-правовые основы	76
<i>Садыков Рустам Музафарович</i>	
Эпоха искусственного интеллекта и цифровизации как фактор трансформации высшего образования.....	81
<i>Сабирова Шахноза Шавкатовна, Саидова Шоира Шагиясовна</i>	
O'quvchilarning lirik asarni anglash va talqin qilish ko'nikmalarini rivojlantirishning innovatsion metodlari...	85
<i>Kadirova Mashhura Nasirovna</i>	
Talaba xotin-qizlarda milliy harakatli o'yinlar orqali harakat faoliyatini tushunish va bajarish ko'nikmalarini nazorat qilish hamda ularning sog'lom turmush tarzini shakllantirishdagi ahamiyati (eshitish analizatori cheklangan talaba qizlar misolida).....	90
<i>Turg'unova Dilnura Mamanazar qizi</i>	

Sport zallarida ultrabinafsha nurlanishdan foydalanish texnologiyasini sport fiziologiyasi va psixofiziologik mezonlar asosida baholash	96
Nazarov Sobir Usmonovich	
O'smirlarda axborot olish madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	103
Abdulxamidova Moxigul Bobirjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini matnli masalalarni yechishga o'rgatishda yangi avlod darsliklaridan foydalanishning didaktik imkoniyatlari	107
Zebo Qodirbekova	
5–6 yoshdagi bolalarda refleksiv faoliyat elementlarini shakllantirish usullari	111
Karshiyeva Shahnoza Turakulovna	
O'quvchilar fuqarolik mas'uliyatini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari.....	115
Tukhtabayeva Durdona Tulkunovna	
Xulq-atvor madaniyatini shakllantirishda art-terapiya va musiqaterapiyaning pedagogik imkoniyatlari (katta guruh tarbiyalanuvchilari misolida).....	120
Umaraliyeva Xadichaxon Xusanjon qizi	
Badiiy kulolchilik ta'limida "puzirok" sirlash texnologiyasining badiiy-estetik va metodik imkoniyatlari.....	126
Madumarova Zuhraxon Rashidjon qizi	
Autentik materiallar yordamida xorijiy til yo'nalishi talabalarining ingliz tilidan tinglab tushunish kompetentligini rivojlantirish omillari	131
Bobonazarova Fazilat Pardaboyevna	
Jadid maktablaridagi pedagogik g'oyalari asosida ta'lim jarayonini tashkil etishning ilmiy-metadologik asoslari	135
Fozilov Rustambek Shokirjonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida raqamli immunitetni shakllantirishning nazariy-metodik asoslari.....	139
Ikromova Mahbuba Vali qizi	
PISA xalqaro tadqiqoti natijalarining inson kapitali va iqtisodiy rivojlanishni prognozlash metodikasiga ta'siri	143
Laziz Xo'jaqulov	
Oliy ta'lim muassasasi imidjini shakllantiruvchi ijtimoiy-psixologik omillar: tizimli tahlil va empirik yondashuv	152
Mirashirova Nargiza Anvarovna	
Magistrlarni kasbiy faoliyatga yo'naltirish va tayyorlashning pedagogik imkoniyatlari.....	156
Nazarov Bahodir Mo'minovich	
Pedagogik diskurs ssenariylarini loyihalash texnologiyasi	159
Ochilova Nilufar Ulmasovna	
Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida sog'lomlashtiruvchi texnologiyalardan foydalanish orqali o'quvchilarning jismoniy holatini optimallashtirish	163
Saidmurodov Hojiakbar Salim o'g'li	
Predictive Ai For Personalized Second Language Learning: Developing a Digital Model to Predict Learner Difficulties And Optimize Language Instruction.....	170
Shoxiniso Yusupova	
Real pedagogik vaziyatlar asosida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash.....	176
Sunnatov Zafar Ubaydullayevich	
Talabalarda aksiologik yondashuvlar asosida axloqiy munosabatni rivojlantirishning pedagogik asoslari....	181
To'rayeva Barno O'ktamovna	
Human–AI Collaborative Language Learning: Developing a Framework for Effective Interaction Between Language Learners, Teachers, and Generative AI	186
Tolibova Raykhonabonu	
Funksional, tabiiy-ilmiy va biologik savodxonlik imkoniyatlarining konseptual o'zaro bog'liqligi.....	191
Umaraliyeva Mamura Tashxodjayevna	
Talabalarda emotsional intellektni rivojlantirishning psixologik kontsepsiyasi	199
Xamrayeva Aziza Farhadovna	

Содержание и условия развития физической компетентности у студентов.....	202
<i>Джабборовна Севара Асрокул кизи</i>	
Современная дидактика высшего образования в условиях инновационной трансформации	207
<i>Сабинова Шахноза Шавкатовна</i>	
Sun'iy intellekt asosida ta'lim mazmuni, metodlari va ta'lim resurslarini individuallashtirish	212
<i>Mamadaliyeva Mumtozbeqim Otabek qizi</i>	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va metodik asoslari.....	217
<i>Dilfuza A. Jo'rayeva</i>	
A Multilayer Model for Assessing English Speaking Competence Among Students in Grades 7–9	222
<i>Mo'minxo'jayev Abrorxo'ja Muksumxodjayevich</i>	
Oilaviy munosabatlarning buzilishining psixologik xarakteristikasi	229
<i>Butayeva Nodira Xudayarovna</i>	
O'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirishda pedagoglarning fasilitativ faoliyatini takomillashtirishning pedagogik mexanizmlari	233
<i>Asadova Maxliyo Shuxratovna</i>	
Sport sohasi mutaxassislarini tayyorlashda raqamli texnologiyalarning nazariy asoslarini o'qitish masalalari	237
<i>Nuriddinov Asliddin Husniddin o'g'li</i>	
Raqamli jamiyat sharoitida mediatsiya institutini rivojlantirish istiqbollari	242
<i>Abdullayev Bahodir Ahmedovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbar va mutaxassislarining kasbiy kompetensiyalarini uzluksiz rivojlantirish tizimini takomillashtirish	247
<i>Yuldasheva Feruza Rustamjon qizi</i>	
Moddalarni metall korroziyasi ingibitorlari sifatida o'rganish.....	251
<i>Yusupova Mahliyo Azamatovna</i>	
Микробуллинг в подростковой среде как фактор формирования психологической травматизации	257
<i>Холдарова Индира Абдукаримовна</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda chet tili vositasida tolerantlikni shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari.....	262
<i>Adilbayeva Gulsaya Erkin qizi</i>	
Ijtimoiy-iqtisodiy qaramlikning jahon tajribasida o'rganilishi va uni bartaraf etishning psixologik mexanizmlari.....	266
<i>Sadullayeva Jamilaxon Ibodilla qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda vatanparvarlik tuyg'usini rivojlantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalarning didaktik imkoniyatlari.....	270
<i>Abduqaxxarova Oyjahon Sultonboy qizi</i>	
Qariyalar uyi va uzoq muddatli parvarish muassasalarida psixologik xizmatning o'ziga xos xususiyatlari ...	275
<i>Djumanazarov Yokubjon Turg'unbayevich</i>	
Ta'lim muassasalarida intellektual raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etishning samaradorlik modeli	280
<i>Ernazarov Zohid Nazarovich</i>	
Integrative use of POA and SCAMPER Technologies in English Language Education: Opportunities for Developing Prospective Teachers' Creative-Communicative Activity	288
<i>Ibragimova Gulruh Rustam qizi</i>	
O'qituvchi faoliyatini kompetensiyaviy baholash indikatorlarini takomillashtirish.....	292
<i>Jumakulova Mavludaxon Xosilovna</i>	
Teacher Roles and Student-Centered Learning in Uzbekistan: Lessons from Finland, Japan, and South Korea	301
<i>Sheralievna Aziza</i>	
Профессиональное выгорание воспитателей ДОО.....	306
<i>Ширбачеева Гульчехра Шакировна</i>	
Эмоциональное благополучие первоклассников как фундамент психологического здоровья детей ..	310
<i>Ширбачеева Гульчехра Шакировна, Зарипова Екатерина Владимировна</i>	

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilari kreativligini rivojlantirishning nazariy asoslari	314
Sheraliyeva Anora Ergasheva	
Innovatsion ta'lim muhitida kasbiy mobil mutaxassis tayyorlashning pedagogik-psixologik omillari	317
Ismadiyrov Abdug'affor Abdujabborovich	
O'zbek dostonchiligining rivojlanish tarixi	323
Sariyev Himoyat Matchonboyevich	
Linguopragmatic Features of English Digital Discourse on Social Media in the Age Of AI	326
Davurova Gulkhayo Ibrokhim qizi	
Oliy ta'limda bo'lajak pedagoglarning didaktik-loyihalash kompetentligini rivojlantirishning pedagogik mohiyati.....	331
Asqarova Mashrabxon Orifjon qizi	
Davlat sektorida meritga asoslangan hrm amaliyotlari ishga qabul qilishdan integratsiyalashgan HR tizimigacha	336
Maxmudov Asqarali	
Oliy ta'lim tizimida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishning pedagogik xususiyatlari.....	345
Rustamova Gavhar G'ayrat qizi	
Development of Prognostic-Reflexive Competence of Future Teachers	348
Tojiboyeva Orzigul Marifjon qizi	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish.....	352
Jalilov Muhammadali Abdumutalibovich	
Oliy ta'limda modulli o'qitish texnologiyasini loyihalashtirish va tatbiq etishning umumpedagogik asoslari (musiqqa ta'limi misolida)	360
Qabulova Sayyora Odilboy qizi	
Lifelong Learning konsepsiyasi asosida uzluksiz ta'limni takomillashtirishning pedagogik asoslari	365
Qurbonova Nigina Boboxo'jayevna	
Oliy ta'limni xalqarolashtirish sharoitida ingliz tili ta'limi mazmunini takomillashtirishning pedagogik asoslari.....	370
Urazbayeva Dilnoza Ruzimbayevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining universal ta'limiy faoliyatlarini rivojlantirish mexanizmlari	374
Abdullayev A'zimjon Abduvali o'g'li, D. Sh. Mukhiddinova	
Boshlang'ich ta'limda xatodan o'rganish madaniyatini shakllantirish	379
Bakiyeva Muxabbatxon Kamaliddinovna	
Sun'iy intellekt vositalari bilan ishlashda o'quvchilarning kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	382
Rafiqova Sanobar Mansurjon qizi	
O'smirlarda kiberqurbonlikka moyillik va unga aloqador psixologik ko'rsatkichlar: tanlanma tavsifi va taqsimot xususiyatlarining tahlili	386
Amonxonova Yanglishxon Abduazizxon qizi	
Talabalarning o'zini-o'zi boshqarish kompetensiyasini rivojlantirish: psixologik model va eksperimental intervensiya.....	391
Temirov Abror Orif o'g'li	
"Umumiy mikrobiologiya" fanini o'qitishda tamoyillilik va kreativ yondashuvning o'рни	399
Abdunazarova Zulayxo Sharifqulovna	
Aviatsiya talabalarining kommunikativ kompetensiyasining tarkibiy komponentlari va ularni baholash mezonlari.....	405
Ergashaliyeva Dilshoda Baxromjon qizi	
Ta'lim boshqaruvi menejerlari kompetensiyalarini rivojlantirishda xalqaro tajribadan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish.....	408
Nilufar Yuldasheva Abdullayevna	
Talabalarning ingliz tili akademik yozuvida mualliflik subyektligini rivojlantirish strategiyalari	419
Samatova Malika Ismatullayevna	

Oyoqquduq fosforitlari asosida nam saqllovchi kompozit mineral o'g'itlar olish texnologiyasi	424
<i>Raxmatullayeva Laylo Baxtiyor qizi</i>	
Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarning xavfsiz raqamli xulq-atvorini rivojlantirish: xavflarga asoslangan adaptiv metodika va ko'p manbali dalillar asosidagi monitoring	428
<i>Dadanur Shukurov</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish: milliy va xorijiy dissertatsiya tadqiqotlarining qiyosiy tahlili	433
<i>Dehqonboyev Muhammad To'liqin o'g'li</i>	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari va ularni pedagogik integratsiyalash modeli.....	438
<i>Jasurbek Mamajonov</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy-ijodiy qobiliyatini rivojlantirishning samarali metodlari	444
<i>M. E. Sulaymonova</i>	
Janubiy Koreyada talabalarning axborot bilan ishlash kompetensiyasini rivojlantirishga oid tajribalar	450
<i>Muxtorova Dilduza Maxmudjon qizi</i>	
Bo'lg'usi veterinar mutaxassislarda tadqiqotchilik kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik modeli: shakl, metod va vositalar tizimi.....	454
<i>Narziyeva Nargiza Norkuziyevna</i>	
Prezident maktablarida loyihaga asoslangan o'qitish metodlarini qo'llash shakllari va usullari	458
<i>Rustamova Rushona Baxramjonovna</i>	
Informatika fanidan o'quvchilarning tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish	466
<i>Ulug'muradova Laziza Do'stqul qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy-protsessual tafakkurini integrativ-kognitiv topshiriqlar vositasida rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	471
<i>Xudayberganov Shuhrat Shavkat o'g'li, Maxmudova Kumushoy Jamol qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda chet el adiblari ijodini o'rgatishda interfaol ta'lim imkoniyatlari	477
<i>Murodova Dilshoda Kamol qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida yosh professor-o'qituvchilarning kasbiy moslashuvini mentorlik asosida boshqarish mexanizmlari.....	482
<i>Bozbekova Farog'at Iskandarovna</i>	
Tozabog'yop madaniyati aholisining dafn marosimlari xususida mulohazalar	486
<i>Odiljon Xamidov, Normetov Bunyodbek</i>	
AQSH, Singapur va Janubiy Koreya tajribasi negizida O'zbekiston pedagogika otmlarida ta'lim sifatini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish.....	490
<i>Sandiboyeva Durdona Furqat qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbiy deontologik madaniyatni rivojlantirish	494
<i>Turdiyev Sog'lombek Rahmat o'g'li</i>	
Turli hayotiy qiyin vaziyatlarga uchragan ayollarni qayta ijtimoiylashtirish	499
<i>Muhitdinova Dildora Alisher qizi</i>	
Oliy ta'limda bo'lajak o'qituvchilarning epistemik avtonomiyasi va akademik integritetining o'zaro aloqadorligi	503
<i>Jumayeva Fotima Bekmurodovna</i>	
Oliy ta'limni xalqarolashtirish sharoitida ingliz tili ta'limi sifatini boshqarishning tashkiliy-pedagogik mexanizmlari.....	508
<i>Urazbayeva Dilnoza Ruzimbayevna</i>	
Milliy musiqiy meros asosida o'quvchilarning madaniy ko'nikmalarini rivojlantirishning mazmuni	513
<i>Xudayberdiyeva Mushtariy</i>	
Qayta tayyorlash va malaka oshirish tizimining o'ziga xos jihatlari	519
<i>Gaynazarova Gulbaxor Abdullayevna, Buriyeva Sobira Xamrayevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning zamonaviy texnologiyalari.....	525
<i>Toshtemirova Maftuna Karimovna</i>	

Sun'iy intellekt va CLIL integratsiyasi asosida nofilologik ta'lim yo'nalishlari talabalarining kasbiy-kommunikativ kompetentligini rivojlantirish metodologiyasi	529
Yuldasheva Dildora Maxmudjanovna	
Migrant va migrant bo'lmagan oilalarda ijtimoiy frustratsiyaning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	535
Komilova Zulfiyaxon Poziljonovna	
Developing Critical Thinking Skills Among University EFL Students Through AI-Assisted Language Learning: A Conceptual Review	538
Malikova Sevinchkhon Abduqahhor kizi	
Sohaviy lug'atlarning lingvistik xususiyatlari va tasnifi.....	545
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Bolalarning ijtimoiy moslashuvini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari.....	549
Zohidova Sanoat Raxmonovna	
Становление парадигмы транслингвизма в теории иноязычного образования: этапы и содержательные сдвиги	555
Давронова Фотима Пирназаровна	
Практики работы с англоязычной цифровой информацией у учащихся старших классов: диагностика исходного состояния	559
Тойирова Райхона Исмаджон кизи	
Kollaborativ ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarini matn tahliliga o'rgatish	563
Aslanova Nozima Xakimovna	
Talabalarda testologik madaniyatni rivojlantirishning zamonaviy shakllari	568
Homidov Husniddin Kupaysinovich	
Xorij tadqiqotlarida addiksiya fenomenining tadqiq etilish vektorlari	574
Qarshibayev Murodil Qarshibay o'g'li	
Ichki ishlar organlari xodimlarining kasbiy faoliyatida emotsional barqarorlikning psixologik xususiyatlari ...	579
Qo'ldosheva Sevinch Sharof qizi	

TALABALARDA TESTOLOGIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY SHAKLLARI

Homidov Husniddin Kupaysinovich

Shahrisabz davlat pedagogika instituti pedagogika
fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Annotatsiya: Maqolada oliy ta'lim jarayonida talabalarda testologik madaniyatni rivojlantirishning zamonaviy shakllari ilmiy-nazariy va metodik jihatdan tahlil qilinadi. Testologik madaniyat talabani test topshiriqlarini mazmunan anglash, baholash mezonlarini tushunish, testni bajarish strategiyalaridan oqilona foydalanish, test topshiriqlarini tuzish va ekspertiza qilish, o'z natijalarini tahlil etish, xatolar ustida ishlash hamda akademik halollik tamoyillariga rioya qilish qobiliyatlarining integrallashgan majmui sifatida yoritiladi. Maqolada testlashni faqat nazorat vositasi sifatida emas, balki talabani o'zini o'zi rivojlantirishiga xizmat qiluvchi diagnostik va rivojlantiruvchi mexanizm sifatida tashkil etish zarurligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: testologik madaniyat, testologiya, test topshirig'i, baholash, diagnostika, formativ baholash, raqamli baholash, adaptiv testlash, test kompetensiyasi, akademik halollik, refleksiya, o'z-o'zini baholash, oliy ta'lim, raqamli ta'lim, gamifikatsiya.

Abstract: The article provides a theoretical and methodological analysis of modern forms of developing students' testological culture in higher education. Testological culture is defined as an integrated set of abilities to understand test tasks, interpret assessment criteria, apply effective test-taking strategies, design and review test items, analyze personal results, work on errors, and follow academic integrity principles. Based on the findings, a model for developing testological culture is proposed, consisting of motivational, cognitive, practical-activity, reflective, and ethical-communicative components.

Key words: testological culture, testology, test item, assessment, diagnostics, formative assessment, digital assessment, adaptive testing, test competence, academic integrity, reflection, self-assessment, higher education, digital learning, gamification.

Аннотация: В статье теоретически и методически рассматриваются современные формы развития тестологической культуры студентов в процессе высшего образования. Тестологическая культура трактуется как интегрированная совокупность умений понимать содержание тестовых заданий, осознавать критерии оценивания, применять эффективные стратегии выполнения тестов, разрабатывать и экспертировать тестовые задания, анализировать собственные результаты, работать над ошибками и соблюдать принципы академической добросовестности. На основе полученных результатов предлагается модель развития тестологической культуры, включающая мотивационный, когнитивный, практико-деятельностный, рефлексивный и этико-коммуникативный компоненты.

Ключевые слова: тестологическая культура, тестология, тестовое задание, оценивание, диагностика, формативное оценивание, цифровое оценивание, адаптивное тестирование, тестовая компетентность, академическая добросовестность, рефлексия, самооценивание, высшее образование, цифровое обучение, геймификация.

KIRISH

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida ta'lim sifatini boshqarish, talabalarning o'quv natijalarini ishonchli aniqlash va kompetensiyalarining shakllanish darajasini muntazam monitoring qilish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ta'limning raqamli transformatsiyasi testlash jarayonining mazmuni va shakllarini ham o'zgartirmoqda. Elektron platformalar, onlayn nazorat, avtomatlashtirilgan baholash va ma'lumotlar tahlili testdan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirgan bo'lsa-da, talabani bunday baholash jarayonida ongli va mas'uliyatli ishtirok etishi alohida pedagogik vazifaga aylanmoqda.

Testologik madaniyat talabani baholash jarayonidagi faol va ongli ishtirokini ifodalovchi pedagogik hodi-sadir. Mazkur tushuncha testni shunchaki bajarishdan kengroq bo'lib, savol mazmunini anglash, muhim ma'lumotlarni ajratish, javob variantlarini mantiqan tahlil qilish, asoslangan qaror qabul qilish, vaqtni boshqarish, natijalarni talqin etish va xatolar ustida ishlashni qamrab oladi. Akademik halollik va baholash natijasiga nisbatan shaxsiy mas'uliyat ham uning tarkibiy qismi sifatida qaraladi.

Muammoning dolzarbligi shundaki, testdan foydalanish kengaygan sari testni to'g'ri tuzish va bajarish madaniyatiga bo'lgan ehtiyoj ham ortadi. Savolni noto'g'ri tushunish, chalg'ituvchi variantlarga e'tibor bermaslik, vaqtni samarasiz taqsimlash yoki test natijasini tahlil qilmaslik talabani haqiqiy bilimini to'liq namoyon etishiga xalaqit berishi mumkin. Shu sababli testologik madaniyatni rivojlantirishni alohida metodik yo'nalish sifatida ko'rib chiqish zarur.

Zamonaviy baholashda test topshiriqlari faqat reproduktiv bilimlarni aniqlash bilan chegaralanmasdan, qo'llash, tahlil qilish, baholash va yaratish kabi kognitiv jarayonlarni ham tekshirishi mumkin. Bunday topshiriqlar talabani bilimni yangi vaziyatda qo'llay olishi va muammoli vaziyatni hal qilish qobiliyatini aniqlashga xizmat qiladi.

Tadqiqotning maqsadi – talabalarda testologik madaniyatni rivojlantirishning zamonaviy shakllarini ilmiy-nazariy jihatdan asoslash, ularning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash va amaliy metodik modelni taklif etish. Tadqiqot vazifalari testologik madaniyat mazmunini aniqlashtirish, uning komponentlarini belgilash, zamonaviy testlash shakllarini tahlil qilish va samarali pedagogik shart-sharoitlarni aniqlashdan iborat.

Ilmiy yangilik sifatida testologik madaniyatni faqat test bajarish texnikasi emas, balki motivatsiya, testologik bilim, amaliy faoliyat, refleksiya va akademik halollikni birlashtiruvchi kompleks kompetensiya sifatida yondashish taklif etiladi.

MAVZUGA DOIR ADABIYOTLAR SHARHI

Testologik madaniyat muammosi pedagogik baholash nazariyasi, testologiya, o'quv motivatsiyasi va raqamli ta'lim texnologiyalari kesishuvida joylashgan bo'lib, mavjud tadqiqotlar bu muammoning turli tomonlarini alohida yoritadi.

Baholash maqsadlarini tasniflash borasida B. Bloom va L. Anderson, D. Krathwohl taksonomiyalari asosiy nazariy poydevor hisoblanadi: ular test topshiriqlarini faqat eslab qolishga emas, balki tushunish, qo'llash, tahlil, baholash va yaratish darajalariga moslab tuzish imkonini beradi ^[1; 2].

Shu asosda A. Nitko, S. Brookhart, W. Popham va G. Braun asarlarida baholash o'qituvchi uchun ham, o'quvchi uchun ham o'quv jarayonining tarkibiy qismi sifatida talqin qilinadi ^[6; 7; 12].

Pedagogik testologiyani nazariy-metodologik asoslari rus tilidagi adabiyotlarda keng yoritilgan. V. S. Avanesov pedagogik nazoratni ilmiy tashkil etish, test topshiriqlarining shakli va kompozitsiyasi masalalarini tizimli ishlab chiqqan, M. B. Chelishkova esa pedagogik testlarni loyihalash nazariyasi va amaliyotini tahlil qilgan ^[13; 14; 15].

T. Haladyna test topshiriqlarini tuzish va ularning validligini tekshirish qoidalarini umumlashtirgan, M. Rodriges tadqiqotlarida esa tanlov javobli topshiriqlarda javob variantlari soni va sifati masalasi ko'rib chiqilgan ^[5; 17].

S. Messik validlik tushunchasini faqat texnik ko'rsatkich emas, balki test natijalaridan foydalanishning oqibatlarini va talqini bilan bog'liq kompleks tushuncha sifatida asoslagan ^[8]. Bu qarashlar testologik madaniyatning kognitiv komponenti, ya'ni talabani test turlari, mezonlari va sifat talablari haqidagi bilimi uchun nazariy asos bo'ladi.

Test bajarish jarayoniga oid tadqiqotlarda J. Millman, C. Bishop va R. Ebel "test-wisness" tushunchasini, ya'ni test topshirig'i tuzilishi va berilgan sharoitdan oqilona foydalanish qobiliyatini ilmiy muomalaga kiritgan ^[16].

Keyingi tadqiqotlar testning o'zi ham o'rganish vositasi bo'lishi mumkinligini ko'rsatdi: H. Roediger va J. Karpik "test-enhanced learning" effekti, ya'ni bilimni tekshirish jarayonining uzoq muddatli xotirani mustahkamlashga ta'sirini asoslab berdi ^[18]. Shu bilan birga, ushbu yo'nalishdagi ishlar asosan testni bajarish strategiyalari va xotira samaradorligiga e'tibor qaratadi, talabani baholash jarayonidagi ongli, mas'uliyatli va refleksiv ishtirokini yaxlit pedagogik hodisa sifatida ko'rib chiqmaydi.

Formativ baholash va feedback masalalari chet el pedagogikasida chuqur o'rganilgan. P. Blek va D. Uilyam formativ baholashning o'quv natijalariga ta'sirini tahlil qilgan ^[3; 4], D. Sadler talaba o'z ishini sifat mezonlarini anglashi zarurligini asoslagan ^[19], D. Nikol va D. Makfarlein-Dik esa formativ baholashni o'z-o'zini boshqarib o'rganish bilan bog'lab, sifatli feedback tamoyillarini ishlab chiqqan ^[20].

J. Hatti va X. Timperli feedbackning o'rganishga ta'siri uning mazmuni va yo'nalishiga bog'liqligini ko'rsatgan ^[21].

D. Boud va N. Falchikov baholash talabani oliy ta'limdan keyingi uzoq muddatli o'rganishga tayyorlashi kerakligini ta'kidlagan ^[22], B. Zimmerman esa o'z-o'zini boshqarib o'rganish jarayonining bosqichlarini yoritgan ^[9]. Bu manbalar testologik madaniyatning motivatsion va refleksiv komponentlarini asoslashda muhim ahamiyatga ega.

Testlashning zamonaviy shakllariga bag'ishlangan tadqiqotlarda kompyuterlashtirilgan adaptiv testlash nazariyasi H. Vayner va hammualliflari asarida keng bayon etilgan bo'lib, unda savollar murakkabligini test ishtirokchisining javoblariga moslashtirish imkoniyatlari va bunga qo'yiladigan psixometrik talablar ko'rsatilgan ^[23].

K. Topping oliy ta'limda o'zaro baholashning pedagogik imkoniyatlarini tahlil qilgan ^[24], P. Denni va hamkasblari esa talabalar o'zlari test savollarini tuzib, boshqalarning savollarini muhokama qiladigan PeerWise tizimini ishlab chiqib, bu yondashuvni amaliyotda sinovdan o'tkazgan ^[25].

Gamifikatsiya bo'yicha S. Deterding va hammualliflari tushunchaning mohiyatini aniqlagan ^[26]; J. Hamari va hamkasblarining sharhida esa gamifikatsiyaning natijalari asosan ijobiy bo'lsa-da, ular kontekst va foydalanuvchilarning xususiyatlariga bog'liqligi ko'rsatilgan ^[27]. Bu holat o'yin elementlari o'quv maqsadini almashtirmasligi kerakligi haqidagi qarashni tasdiqlaydi.

Akademik halollik masalasi bo'yicha D. Makkeyb, L. Trevino va K. Butterfild oliy ta'lim muassasalarida akademik nohalollik holatlarini o'n yillik tadqiqotlar asosida tahlil qilgan ^[28].

Sun'iy intellekt vositalarining ta'limdagi o'rni bo'yicha O. Zavatski-Rixter va hammualliflari oliy ta'limda sun'iy intellekt qo'llanilishiga oid tadqiqotlarni tizimli tahlil qilgan ^[29], E. Kasneji va hammualliflari katta til modelarining ta'limdagi imkoniyatlari bilan birga xavf-xatarlarini ham ko'rsatgan ^[30].

UNESCO hujjatida generativ sun'iy intellektidan ta'limda foydalanishda insonga yo'naltirilgan yondashuv va tegishli tartibga solish zarurligi ta'kidlanadi ^[10], OECD "Ta'lim va ko'nikmalar 2030" konsepsiyasi esa talabaning mas'uliyat, refleksiya va mustaqil harakat qilish kabi kompetensiyalarini rivojlantirish muhimligini asoslaydi ^[11].

Shunday qilib, adabiyotlar tahlili baholash nazariyasi, testologiya, formativ baholash, o'z-o'zini boshqarib o'rganish, raqamli baholash va akademik halollik bo'yicha boy nazariy va empirik bazaning mavjudligini ko'rsatadi. Biroq mavjud tadqiqotlarda bu jihatlar asosan alohida ko'rib chiqiladi, testologik madaniyat esa motivatsiya, testologik bilim, amaliy faoliyat, refleksiya va axloqiy mas'uliyatni birlashtiruvchi yaxlit kompetensiya sifatida yetarlicha tizimlashtirilmagan. Mazkur maqolada aynan shu bo'shliqni to'ldirish, ya'ni zamonaviy testlash shakllarini testologik madaniyatning komponentlari bilan bog'lash va rivojlantirish modelini taklif etish maqsad qilingan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga asoslangan, tizimli va integrativ yondashuvlar tashkil etdi. Kompetensiyaviy yondashuv talabaning testni bajarishdagi texnik ko'nikmasidan ko'ra, testlash jarayonida bilim, strategiya, refleksiya va axloqiy mas'uliyatni kompleks qo'llashiga e'tibor qaratadi.

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv talabaning individual tayyorgarlik darajasi, o'rganish sur'ati va ehtiyojlari hisobga olishni nazarda tutadi. Test natijasi talaba faoliyatiga qo'yilgan yakuniy hukm emas, balki keyingi ta'limiy rivojlanishni rejalashtirishga yordam beruvchi diagnostik ma'lumot sifatida talqin qilinadi.

Faoliyatga asoslangan yondashuvda talaba tayyor testlarni yechish bilan cheklanmaydi. U test savollarini tuzadi, javob variantlarini ishlab chiqadi, topshiriqlarni ekspertiza qiladi, xatolarni tahlil qiladi va qayta topshiriqlar yaratadi. Bu faoliyat testologik bilimlarni amaliy kompetensiyaga aylantiradi.

Tadqiqotda tahlil, sintez, taqqoslash, umumlashtirish, modellash, pedagogik kuzatish, suhbat, diagnostik test, o'z-o'zini baholash va refleksiv tahlil metodlaridan foydalanish nazarda tutildi. Zamonaviy testlash shakllari pedagogik maqsadi, talaba faolligi, feedback imkoniyati, raqamli qo'llab-quvvatlash va refleksiya mezonlari asosida tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot tahlili talabalarda testologik madaniyatni rivojlantirishning besh komponentli tuzilmasini ajratish imkonini berdi: motivatsion, kognitiv, amaliy-faoliyatli, refleksiv va axloqiy-kommunikativ komponentlar.

Motivatsion komponent testga ongli munosabatni; kognitiv komponent testologik bilimlarni; amaliy komponent test bilan ishlashni; refleksiv komponent natijalarni tahlil qilishni; axloqiy-kommunikativ komponent akademik halollik va mas'uliyatni ifodalaydi.

1. **Diagnostik testlash** talabaning boshlang'ich holatini aniqlashga xizmat qiladi. Bunda asosiy maqsad ball berish emas, balki bilimdagi bo'shliqlarni aniqlashdir. Diagnostik natijadan keyin individual tavsiya, qayta o'rganish va formativ topshiriqlarni tashkil etish testologik madaniyatning rivojlanishiga yordam beradi.
2. **Formativ testlash** ta'lim jarayonining ichida amalga oshiriladi. Qisqa test, tezkor feedback va qayta ishlash sikli talabaning xatosini o'quv resursiga aylantiradi. Bunday yondashuv testdan qo'rqish yoki faqat ballga intilish o'rniga o'z rivojlanishini kuzatish odatini shakllantiradi.
3. **Elektron testlash** avtomatik tekshirish, tezkor natija, statistik ma'lumotlar, individual feedback va qayta topshirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Elektron testning pedagogik qiymati uning raqamli shaklida emas, balki ta'limiy maqsadga muvofiq tashkil etilishida namoyon bo'ladi.

4. **Adaptiv testlash** individual tayyorgarlik darajasiga mos topshiriqlarni tanlash imkonini beradi. Bunday tizimlar savollar murakkabligini javoblarga qarab o'zgartirishi mumkin. Bu individual trayektoriyani qo'llab-quvvatlaydi, biroq sifatli test banki va valid topshiriqlar talab etiladi.

Talabani o'zi test tuzishi testologik madaniyatni rivojlantirishning kuchli shaklidir. Talaba savolning maqsadini, to'g'ri javobni va chalg'ituvchi variantlarni ishlab chiqib, o'z topshirig'ining qaysi bilim darajasini tekshirayotganini izohlaydi. Bu jarayon savol sifatiga tanqidiy qarashni rivojlantiradi.

O'zaro baholashda talabalar test topshiriqlarini mezonlar asosida ko'rib chiqadilar. Savolning aniqligi, javoblarning mantiqiyliqi, ortiqcha yoki yetishmayotgan ma'lumotlar va kognitiv daraja muhokama qilinadi. Bu usul baholash mezonlarini ichkilashtirishga xizmat qiladi.

Gamifikatsiya test jarayonining motivatsion jihatini kuchaytirishi mumkin. Biroq reyting va o'yin elementlari o'quv maqsadini almashtirmasligi kerak. Gamifikatsiya ayniqsa tezkor formativ testlarda faol ishtirokni rag'batlantiruvchi vosita sifatida samarali bo'lishi mumkin.

Elektron portfolio talabani test natijalari, xatolari, qayta ishlangan topshiriqlari va refleksiylarini vaqt davomida kuzatish imkonini beradi. Natijada baholash bir martalik hodisadan rivojlanish dinamikasini ko'rsatuvchi tizimga aylanadi.

Sun'iy intellekt vositalari test savollarining variantlarini yaratish, murakkablik darajalarini taklif etish va dastlabki feedback berishda yordam berishi mumkin. Shu bilan birga, AI tomonidan yaratilgan topshiriqlarni o'qituvchi mazmuni, metodik va axloqiy jihatdan tekshirishi zarur.

Natijalar asosida testologik madaniyatni rivojlantirishning bosqichlari aniqlandi: diagnostika, testologik savodxonlik, amaliy mashq, refleksiv tahlil va mustaqil kompetent faoliyat. Bosqichlar izchil tashkil etilganda talabani baholash jarayonidagi subyektiv faolligi oshadi.

Testologik madaniyatning tarkibiy komponentlari

Komponent	Mazmuni	Kutiladigan natija
Motivatsion	Testga ongli va ijobiy munosabat	Baholashga ichki tayyorgarlik
Kognitiv	Testologiya, test turlari va mezonlari haqidagi bilim	Test topshirig'ini anglash
Amaliy-faoliyatli	Test bajarish, tuzish va ekspertiza qilish	Test bilan mustaqil ishlash
Refleksiv	Natija va xatolarni tahlil qilish	O'z faoliyatini tuzatish
Axloqiy-kommunikativ	Akademik halollik, mas'uliyat, muloqot	Halol va mas'uliyatli baholanish

Testologik madaniyatni rivojlantirish modeli

BOSQICH 1 – DIAGNOSTIKA	→	BOSQICH 2 – BILIM
Boshlang'ich darajani aniqlash	→	Testologik tushunchalarni egallash
↓		↓
BOSQICH 3 – AMALIYOT	←	BOSQICH 4 – REFLEKSIYA
Test bajarish, tuzish, ekspertiza	←	Natija va xatolarni tahlil qilish
↓		↓
BOSQICH 5 – KOMPETENT FAOLIYAT		
Mustaqil, ongli, halol va mas'uliyatli baholash		

Zamonaviy shakllarning tasnifi

Shakl	Asosiy maqsad	Yetakchi pedagogik natija
Diagnostik test	Boshlang'ich darajani aniqlash	O'z imkoniyatini anglash
Formativ test	O'quv jarayonini tuzatish	Refleksiya
Elektron test	Tezkor baholash	Raqamli savodxonlik
Adaptiv test	Individual darajaga moslash	Shaxsiylashtirilgan o'rganish
O'zaro baholash	Mezonlarni anglash	Tanqidiy fikrlash
Gamifikatsiya	Motivatsiyani oshirish	Faollik
Elektron portfolio	Rivojlanishni kuzatish	Refleksiv kompetensiya
AI vositalari	Test va feedbackni qo'llab-quvvatlash	Raqamli kompetensiya

Testologik madaniyatni rivojlantirishda asosiy metodik siljish testni faqat nazorat vositasi sifatida emas, balki ta'limning rivojlantiruvchi mexanizmi sifatida tashkil etishdan iborat. Talaba test natijasini o'zining keyingi o'quv faoliyatini rejalashtirish uchun diagnostik ko'rsatkich sifatida qabul qilishi lozim.

O'qituvchi–talaba–raqamli vosita hamkorligi

O'QITUVCHI	→	RAQAMLI VOSITA	→	TALABA
Maqsad va mezonlarni belgilaydi		Testni taqdim etadi, natijani qayta ishlaydi		Topshiriqni bajaradi va natijani tahlil qiladi
↑		↓		↓
← Feedback va metodik yo'naltirish ←		← Refleksiya va qayta ishlash ←		

Test savolini anglash, vaqtni boshqarish, javob variantlarini mantiqan tekshirish, natijani talqin qilish va xatolar ustida ishlash muntazam mashq orqali rivojlanadi. Shu sababli testologik madaniyatni bitta seminar yoki bitta test orqali shakllantirish mumkin emas; u tizimli pedagogik jarayonni talab qiladi.

Baholashning shaffofligi muhim shartdir. Talaba nimani va qanday mezon asosida baholashni oldindan bilsa, testga nisbatan ishonch va mas'uliyat ortadi. O'qituvchi test topshiriqlarining mazmuniy va metodik sifatini nazorat qilishi zarur.

Akademik halollik testologik madaniyatning axloqiy negizidir. Raqamli muhitda nazoratni faqat texnik cheklovlar bilan ta'minlash yetarli emas. Talabada halol baholanishning shaxsiy va kasbiy ahamiyatini anglash shakllanishi kerak.

Zamonaviy texnologiyalar, elektron platformalar va sun'iy intellekt testologik madaniyatni rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Biroq asosiy mezon vositaning yangiligi emas, uning talabaning mustaqil fikrlashi, tahlili va refleksiyasini qay darajada qo'llab-quvvatlashidir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tahlillar talabalarda testologik madaniyatni rivojlantirish zamonaviy oliy ta'limning muhim pedagogik vazifalaridan biri ekanligini ko'rsatdi. Testologik madaniyat test topshiriqlarini bajarishdan tashqari testning mohiyatini tushunish, baholash mezonlarini anglash, natijalarni talqin qilish, xatolar ustida ishlash, o'z-o'zini baholash va akademik halollikni qamrab oladi.

Zamonaviy shakllar – diagnostik, formativ, elektron, adaptiv testlash, o'z-o'zini va o'zaro baholash, gamifikatsiya, elektron portfolio, loyiha asosidagi baholash hamda sun'iy intellekt vositalaridan maqsadli foydalanish – testologik madaniyatning turli komponentlarini rivojlantirish uchun imkoniyat yaratadi.

Taklif etilgan model diagnostika, bilim, amaliyot, refleksiya va kompetent faoliyat bosqichlarini birlashtiradi. Mazkur bosqichlarning izchil tashkil etilishi talabaning baholash jarayonidagi faolligini oshiradi va test natijalaridan o'z rivojlanishi uchun foydalanish ko'nikmasini shakllantiradi.

Amaliy metodik tavsiyalar

1. Har bir yangi mavzu boshida qisqa diagnostik test o'tkazish va natijani talaba bilan muhokama qilish.
2. Har bir mavzu davomida qisqa formativ testlardan foydalanish va darhol sifatli feedback berish.
3. Talabalarga muntazam ravishda o'zlari test topshiriqlarini ishlab chiqish va ularni mezon asosida ekspertiza qilish imkonini berish.
4. Test natijalarini elektron portfolio yoki refleksiv jadvalda saqlash va semestr davomida rivojlanish dinamikasini kuzatish.
5. Test savollarini faqat eslab qolishga emas, balki qo'llash, tahlil, baholash va muammoli vaziyatlarni hal qilishga yo'naltirish.
6. Akademik halollik bo'yicha aniq qoidalarni testdan oldin tushuntirish va baholash madaniyatini shakllantirish.
7. Raqamli vositalarni tanlashda pedagogik maqsadga muvofiqlik, qulaylik, xavfsizlik va feedback imkoniyatlarini hisobga olish.

Kelgusida testologik madaniyatni rivojlantirish metodikasini muayyan ta'lim yo'nalishlari bo'yicha eksperimental sinovdan o'tkazish, test topshiriqlarining psixometrik ko'rsatkichlarini chuqur o'rganish va raqamli baholash vositalarining samaradorligini qiyosiy tadqiq etish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bloom B. S. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. New York: Longmans, Green, 1956.
2. Anderson L. W., Krathwohl D. R. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing. New York: Longman, 2001.
3. Black P., Wiliam D. Assessment and Classroom Learning. Assessment in Education: Principles, Policy & Practice. 1998. Vol. 5. No. 1. P. 7–74.
4. Black P., Wiliam D. Classroom Assessment and Pedagogy. Assessment in Education. 2018. Vol. 25. No. 6. P. 551–575.
5. Haladyna T. M. Developing and Validating Multiple-Choice Test Items. Routledge, 2004.
6. Nitko A. J., Brookhart S. M. Educational Assessment of Students. Pearson, 2014.
7. Popham W. J. Classroom Assessment: What Teachers Need to Know. Pearson, 2017.
8. Messick S. Validity of Psychological Assessment. American Psychologist. 1995. Vol. 50. No. 9. P. 741–749.
9. Zimmerman B. J. Becoming a Self-Regulated Learner: An Overview. Theory into Practice. 2002. Vol. 41. No. 2. P. 64–70.
10. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. UNESCO, 2023.
11. OECD. The Future of Education and Skills 2030. OECD Publishing.
12. Brown G. T. L. Assessment of Student Achievement. Routledge, 2019.
13. Аванесов В. С. Основы научной организации педагогического контроля в высшей школе. Москва: МИСиС, 1989.
14. Аванесов В. С. Композиция тестовых заданий. Москва: Адепт, 1998.
15. Чельшкова М. Б. Теория и практика конструирования педагогических тестов. Москва: Логос, 2002.
16. Millman J., Bishop C. H., Ebel R. An Analysis of Test-Wiseness. Educational and Psychological Measurement. 1965. Vol. 25. No. 3. P. 707–726.
17. Rodriguez M. C. Three Options Are Optimal for Multiple-Choice Items: A Meta-Analysis of 80 Years of Research. Educational Measurement: Issues and Practice. 2005. Vol. 24. No. 2. P. 3–13.
18. Roediger H. L., Karpicke J. D. Test-Enhanced Learning: Taking Memory Tests Improves Long-Term Retention. Psychological Science. 2006. Vol. 17. No. 3. P. 249–255.
19. Sadler D. R. Formative Assessment and the Design of Instructional Systems. Instructional Science. 1989. Vol. 18. No. 2. P. 119–144.
20. Nicol D. J., Macfarlane-Dick D. Formative Assessment and Self-Regulated Learning: A Model and Seven Principles of Good Feedback Practice. Studies in Higher Education. 2006. Vol. 31. No. 2. P. 199–218.
21. Hattie J., Timperley H. The Power of Feedback. Review of Educational Research. 2007. Vol. 77. No. 1. P. 81–112.
22. Boud D., Falchikov N. Aligning Assessment with Long-Term Learning. Assessment & Evaluation in Higher Education. 2006. Vol. 31. No. 4. P. 399–413.
23. Wainer H. (ed.) Computerized Adaptive Testing: A Primer. 2nd ed. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 2000.
24. Topping K. Peer Assessment between Students in Colleges and Universities. Review of Educational Research. 1998. Vol. 68. No. 3. P. 249–276.
25. Denny P., Hamer J., Luxton-Reilly A., Purchase H. PeerWise: Students Sharing Their Multiple Choice Questions. Proceedings of the Fourth International Workshop on Computing Education Research (ICER'08). ACM, 2008. P. 51–58.
26. Deterding S., Dixon D., Khaled R., Nacke L. From Game Design Elements to Gamefulness: Defining “Gamification”. Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference. ACM, 2011. P. 9–15.
27. Hamari J., Koivisto J., Sarsa H. Does Gamification Work? A Literature Review of Empirical Studies on Gamification. Proceedings of the 47th Hawaii International Conference on System Sciences. IEEE, 2014. P. 3025–3034.
28. McCabe D. L., Treviño L. K., Butterfield K. D. Cheating in Academic Institutions: A Decade of Research. Ethics & Behavior. 2001. Vol. 11. No. 3. P. 219–232.
29. Zawacki-Richter O., Marín V. I., Bond M., Gouverneur F. Systematic Review of Research on Artificial Intelligence Applications in Higher Education – Where Are the Educators? International Journal of Educational Technology in Higher Education. 2019. Vol. 16. Article 39.
30. Kasneci E. et al. ChatGPT for Good? On Opportunities and Challenges of Large Language Models for Education. Learning and Individual Differences. 2023. Vol. 103. Article 102274.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №9(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.